

Emlékezés Antall József miniszterelnökre

Parlamentari beszédek, 1990-1993

1993. december 18-án búcsúzott az ország a Magyar Köztársaság első szabadon választott miniszterelnökétől. A rendkívüli felkészültségű, magas szintű kiegyensúlyozó és konfliktuskezelő képességgel rendelkező Antall Józsefnek alapvető szerepe volt a rendszerváltozás utáni évek belpolitikai makrofolyamatainak irányításában, illetve a Varsói Szerződést elhagyó Magyarország nemzetközi helyzetének megerősítésében. Tevékenységének történelmi távlatú értékelése a történészek feladata, az azonban már ma sem kétséges, hogy személyisége a 20. századi magyar történelem megkerülhetetlen része.

Antall József 1932-ben született, ízig-vérig politikus családban: apja, id. Antall József 1945-46-ban újjáépítési miniszter volt. A Piarista Gimnázium elvégzése után a pesti bölcsészkaron szerez történelem-magyar-levéltár szakos tanári, később könyvtárosi és muzeológusi diplomát. 1955-től gimnáziumi tanár, 1956 októberében bekapcsolódik a forradalmi eseményekbe, a Független Kisgazdapárt vezérkarának munkáját segíti. Emiatt 1959-ben tanári állásából fölfüggesztik. 1960-tól kutatóként dolgozik, bekapcsolódik a Semmelweis Orvostörténelmi Múzeum és Könyvtár létrehozásába, ahol 1964-től igazgatóhelyettes, 1974-től mb. főigazgató, 1984-től főigazgató. A Magyar Orvostörténelmi Társaságnak 1970-től főtitkára, 1985-től elnöke. 1978-86 között az Országos Múzeumi Tanács főtitkára. 1987-től vesz részt a Független Kisgazdapárt újjászervezésében és a Magyar Demokrata Fórum létrehozásában. Ez utóbbinak 1989 októberétől elnöke. Az 1990-es parlamenti választások után a győztes párt vezetőjeként alakít hárompárti koalíciós kormányt.

A tíz éve elhunyt Antall Józsefre három országgyűlési beszéd közlésével emlékezünk.

Antall József beszéde a kormányalakítási megbízás átvétele után*1990. május 3.*

Elnök Úr! Tisztelt Ház! A felelősség súlya, amely reám hárul – minden biztató szó ellenére, amelyet Göncz Árpád ideiglenes köztársasági elnök úr mondott – óriási. Amikor elvállaltam ezt a megbízatást, úgy gondoltam, hogy kormányalakítási kísérletre vállalkoztam. Szeretném, ha a magyar alkotmányosság új korszakában egy szokásjogot, egy gyakorlatot kezdenénk azzal, hogy a legnagyobb politikai párt vezetője vállalkozhat először a Kormány megalakításának kísérletére.

Szeretném hinni, hogy az Önök segítségével és a magyar nép támogatásával sikerül megalakítani a szabadon választott magyar országgyűlésnek felelős első kormányt.

Szeretném, ha hinnék és tudnák, hogy semmiféle személyes ambíció nem irányít ebben a kérdésben. Semmiféle karriervágy nem vezet. Úgy gondolom, életkorom tapasztalatok gyűjtésével felkészített egy-két feladatra, de számomra ez nem jelenthet hosszú időt. Éppen ezért én arra vállalkozom, hogy megkísérlem az országot, a nemzetet ebből a nehéz helyzetből, ebből a válság küszöbén álló helyzetből, amelyben az ország van, kivezetni, vagy legalábbis az egyenes útra terelni, és mindazt, amit a magyar nép az elmúlt évszázadokban, évtizedekben szenvedésekkel és munkával, hittel, erővel és akarattal elért, ami érték, azt megőrizzük, és ami lehetőség, a jövőben azt elérjük.

Azt hiszem, hogy bármit teszünk, az első, hogy bizalmat kell kérnünk. Most nem egy kormány bizalmát kérem alkotmányjogi szempontból, hiszen nem is tehetném, de kérem az Önök, és kérem a magyar nép bizalmát ahhoz, hogy megtegyük az első lépéseket e történelmi lehetőség kihasználása érdekében. Magyarország számára sokszor és sok alkalommal voltak lehetőségek, sok alkalommal tűnt úgy, hogy lehetőségünk van jobbat, egy szabadabb, függetlenebb Magyarországot megteremteni. Azt hiszem, most olyan történelmi órához érkeztünk, amikor megkísérelhetjük sorsunkat saját kezünkbe venni. De nem lehetnek illúzióink. Bármennyire kedvező a nemzetközi helyzet, ha összehasonlítjuk akár a II. világháborút követő időszakokkal, akár 1956 nemzetközi környezetével, mégsem beszélhetünk arról, hogy körülöttünk már minden megoldódott, és felhőtlen külpolitikai körülmények között, számos támogatót magunk mögött érezve ugyan, de önmagunk elhatározásával, önmagunk

tehetségével és akarásával érhetünk csak el célt. Éreznünk kell azt, hogy vannak más erők is, éreznünk kell azt, hogy nem mindenki kívánja a mi sikereinket – sem a haza határain kívül, sem a haza határain belül. Éppen ezért azoknak, akik egy független, többpártrendszeren alapuló demokratikus Magyarországot akarnak valóban, egymással politikában versengve, de az alapkérdésekben együttműködve kell kormányzatként és ellenzékként előre haladnunk.

Ha nem tudjuk bemutatni a világnak azt, hogy Magyarországot felelősségteljes politika irányítja, akár a kormányzat, akár az ellenzék oldaláról, ha nem tudjuk megmutatni azt, hogy a külpolitikai és belpolitikai feltételek közepette mi magunk mindent megteszünk azért, hogy Magyarország politikailag stabil, gazdaságilag felfelé emelkedő legyen, akkor a veszélyek óriásiak lehetnek. Nekünk a nemzetközi pénzvilág bizalmát is meg kell nyernünk és meg kell tartanunk. Nem lehetnek illúzióink e téren. Csak akkor haladhatunk előre, hogyha a nemzetközi pénzvilág bizalmát élvezve Magyarországon befektetésekre kerül sor, mozgósítani tudjuk a magyar nép gazdasági és politikai erőit annak érdekében, hogy bizalommal tekintsen a jövőbe.

Én bizalmat kérek most ehhez a kísérlethez, bizalmat kérek ahhoz, hogy megalakíthassuk Magyarországnak a választásokat követ első koalíciós kormányát, és az első koalíciós kormány azoknak a politikai erőknek az összefogását jelenti, amelyek a választási szövetség keretében is már együttműködtek. Mi azt szeretnénk, hogyha a fennálló politikai véleménykülönbségek és programkülönbségek ellenére meglenne a parlamentáris együttműködés lehetősége az ellenzékkel, az ellenzék különböző pártjaival, és hogy a magyar Országgyűlés egy olyan közös otthona legyen a magyar politikai életnek, ahol kormánypártiak és ellenzékiek politikában egymással érintkezve, magánemberként is egymással tisztas emberi kapcsolatban állva, egymást megbecsülve, nem gyanakodva, most már a magyar nép közös felhatalmazásával – a Parlament bármely politikai pártjához tartozó, vagy független képviselő – ebben az értelemben egy közösséget alkosson. Mert szemben állhatunk egymással, de egy kérdésben – abban, hogy valamennyien a parlamentarizmus és a politikai többpártrendszer hívei vagyunk – egynek kell lennünk, mert arról meg lehetünk győződve – bár bízom abban, hogy erre soha többé nem kerül sor, és ezt csak elméletileg mondom – ha itt még egyszer egypárti diktatúra lenne, akkor ebből az Országgyűlésből nem sokan maradnának szabadlábban. Ez a tudat tartson bennünket össze, bármelyik oldalról jöttünk. Ez az, ami

mindnyájunkat összeköthet. Ez a közös örökségünk és a magyar alkotmányosság, amire büszkéek lehetünk. A magyar alkotmányjogi fejlődés a messze középkorba nyúlik vissza, és politikai gondolkodásunk meghatározásába nyugodtan mondhatjuk, hogy számunkra Szent István is korszerű elveket vallott – és ez meghatározó.

A magyar parlamentarizmus, a parlamenti kormányzás szempontjából 1848, ez a forradalom és szabadságharc, egyben alkotmányos forradalom volt – és ezt soha ne felejtjük el. Ennek az alkotmányos forradalomnak, a súlyos abszolutizmus esztendei után – bárhogy is vitathatjuk történelmileg, politikailag – 1867 után megszületett Magyarországon egy olyan korszaka, amely ezt az országot közelebb hozta Európa nyugati feléhez, mint bármikor volt.

Ez a történelmi örökség együttesen kell, hogy meghatározza a mi magatartásunkat. Megőrizzük mindazt a múltból, ami jó, de most hozzá kell fognunk a jövő építéséhez, mert a magyar nép problémái megoldását, hitének visszaadását és szorongásának, belső feszültségeinek megszüntetését várja tőlünk.

Én ezzel a hittel, szolgálatként kísérem meg a számomra megrendítő és – nyugodtan mondhatom – igen nagy megtiszteltetéssel átvett megbízatást teljesíteni. Köszönöm.

Antall József beszéde a miniszterelnöki eskütétel után

1990. május 23.

Tisztelt Országgyűlés! Ez a nap az ország számára, azt hiszem, a dolgozók hétköznapi egyike, amelyeken belül csak akkor ünnep, ha ennek az egész történelmi folyamatnak, aminek most egy újabb állomásához érkezünk, valóban átérezhetője lehet.

Itt, az Országgyűlésen, kemény politikai vita után, elismerve eddigi munkánkat – talán megbocsátva botladozásainkat –, Önök elfogadtak miniszterelnöknek. Nem kell hangsúlyoznom, hogy túl az eskün, ami engem kötelez, engem egy formális eskünél – aminek tiszteletben tartása szent kötelességem – sokkal mélyebb gyökerek és sokkal nagyobb elszántság köt ehhez a nemzethez. Számomra ez nap azt jelenti, hogy véget ért valami az életemben – és kezdődik valami új.

Nem titkolom, kétségek gyötörnek; nem titkolom, a felelősség súlya olyan

mértékben nehezedik reám, hogy minden akaraterőmre és hitemre szükségem van a helytálláshoz – de meg fogom tenni, azért mert vállaltam, és azért, mert ezt az esélyt ez az ország, ez a nemzet nem hagyhatja figyelmen kívül. Szerény kormányosa kívánok lenni, nagy szavak nélkül – tudva azt, hogy milyen mélységek és milyen szakadékok tátonganak előttünk, tudva azt, hogy minden biztatás és minden remény ellenére, a világ kísérő figyelme mellett is hihetetlen veszélyek fenyegetik ezt az országot. Külső és belső veszélyek is felgyülemlenek akkor, ha itt bármi rossz irányba fordul. Nekünk ezt a közös hajót olyan hittel, tudással akaraterővel kell irányítani, hogy megpróbáljunk átkelni azon a viharos fokon, amely valóban, a századvégen keresztül a jövő évszázadba vezet.

Ebben az épületben a magyar történelemnek sok-sok jó és rossz döntése született már. Szeretném hinni, hogy az elkövetkezendő időszakban a jó döntések lesznek többségben, s egy olyan nemzet szolgálatában állni, egy olyan nemzet szolgálatában elvállalni a miniszterelnöki széket, amelyiknek első miniszterelnöke Batthyány Lajos gróf volt. Örök szimbóluma a magyar történelemnek, hogy az első magyar miniszterelnök mártírként végezte. Ez ebben a székben minden magyar kormányfőnek figyelmeztetés.

Úgy gondolom, hogy magyar miniszterelnöknek lenni nemcsak kormányfőséget jelent, hanem annak a vállalását, hogy ebben az országban ez mindig kockázatot jelentett, valódi vagy erkölcsi halált. Ebben az országban az első magyar miniszterelnök halálával, kivégzésével nemzeti mitológiánk szimbólumaként a mártírsors, a megváltás tudata kell, hogy legyen egy miniszterelnök útravalója. Sajnos nem fejeződött be Batthyány Lajos mártíromságával; legutóbbi forradalmunk miniszterelnöke is mártírként fejezte be. Ez a nemzet olyan történelmet élt át, ahol ez az esemény örökre figyelmeztető. De nemcsak egy, hanem sokan mások élték át ugyanazt és végezték halállal, akik ebben az országban vállalták a kormányzás súlyát.

Szeretném ezen a napon itt, az Országgyűlésen elmondani, hogy a magyar nép minden erejével, minden hitével akarjon kilábolni ebből a válságból, legyen szolidáris egymás iránt! Esélyünk jobb, mint valaha talán a történelemben, de magunknak kell akarni, valódi politikai demokráciát teremteni, valódi parlamentarizmust, de mindenre elszánva!

Az a csapat, amelyik most ebben a patkóban ül – ahol az elmúlt évtizedek politikusai közül nagyok és kicsik is, jók és rosszak ültek már, és ahol magunk is láttunk és ismerhettünk sokakat –, ez az új csapat elfoglalta helyét, és

megkísérli a kormányzás nehéz művészetét. Most, amikor átvettük ezt a helyet, amikor megvívtuk a politikai csatát az új ellenzékkel – köztük a régi kormánypárttal –, szeretnék nemcsak a saját három kormányzó pártomhoz, akikhez én egy kicsit együttesen is odatartozom, és amely eszméket mindenkor együttesen vállaltam, hanem azokhoz is szólni, akik ma velünk szemben ülnek, mert közös a sorsunk és közösen kell megmutatni a világnak, hogy ez egy európai ország, ahol nem történhetnek meg olyan események – és főleg nem megtorlatlanul –, amelyek vétséget jelentenek az emberiség ellen, magyarság ellen, európaiság ellen. Most nekünk az a dolgunk, hogy elégtételt szolgáltatassunk azoknak, akik nem érték meg ezt a napot, de akik ennek a harcnak az elmúlt évtizedekben katonái voltak és áldozatai. Ők is itt vannak velünk.

Végül pedig, de nem utolsósorban, szeretnék köszönetet mondani az eddigi kormányzatnak. Külön szeretném azt hangsúlyozni, hogy politikai ellenfelekként mi egymást a kerekasztal-tárgyalásokon már ismertük, és akik itt vannak, azok között azok is itt vannak, akik velünk együtt munkálkodtak, bár a barikád másik oldalán, azért, hogy itt valódi demokrácia legyen. És én szeretném, ha ők tudnák azt, hogy mi nemcsak egy letűnt politikai rendszer utolsó képviselőiként, hanem az új politikai rendszer előkészítőiként is kívánjuk őket köszönteni. Nem titkoljuk, és sohasem fogjuk tagadni, hogy mi politikai értelemben a másik oldalt jelentettük, de ők a hatalom gépezetén belül tettek azért, hogy ez így legyen, és hogy ez így sikerülhetett, vérontás nélkül, abban részesek.

Szeretném, ha akkor, amikor mi elszántak vagyunk abban, hogy eltakarítsunk mindent, ami a múltból itt marad, és itt maradt akár kövületként, akár – triviálisan mondom – a múlt szemetjeként, amikor mi változtatni akarunk, mi egyben azt is szeretnénk hangsúlyozni, hogy helyük van a magyar politikai közéletben, és mi a politikai küzdelemben nemes ellenfélként kívánunk velük is megharcolni. Ha politikailag szemben is állunk, politikailag más irányt is követünk, de azt az emberi teljesítményt, amit az utolsó időszakban szinte egy összeomló hadsereg akár fegyverletételre készülő katonáiként rendben igyekeztek átadni a kaszárnyát, gúlába rakták a fegyvereket, és korrekt módon adják át a politikai hatalmat, a kormányzást.

Tudom azt, hogy ezt nehéz sokaknak megérteni, emberileg mély fájdalmak játszódnak le sokakban, úgy érzik, hogy amit megtettek, azt talán nem jól tették

meg, mert szinte a másik oldalnak készítették elő, de minden időszakban egy eltűnő vagy lebukó hatalomnak azok a képviselői, akik az előkészítés nemes feladatát elvállalták, és akik tisztességgel zártak le egy korszakot, és tisztességgel akarták átadni, azt nekünk el kell ismernünk, és az hozzátartozik az európai parlamentarizmus alapszabályaihoz.

Mi szeretnénk hinni, hogy az ő politikai tevékenységük a jövőben sem lesz olyan, hogy nekünk azonosítani kellene az ő politikájukat és magatartásukat az elmúlt négy évtizeddel. Ők együttesen az átmenet katonái és az átmenet szolgálói, és ezt emberi tisztességgel nekünk el kell ismerni. Ez is hozzátartozik ahhoz, hogy az ország kigyógyuljon azokból a mély lelki fájdalomból, amelyekbe a négy évtizedes diktatúra belesodorta, ahol annyi sebet ejtettek és annyi sebet kaptak.

Tudom azt, hogy az áldozat mindig előbb szokott megbocsátani, amint az elkövető, ezért sokan vannak e Ház falain kívül, akik egyáltalán nem így gondolkodnak rólunk. Nekik is üzennünk kell: fogják fel, hogy mi történt a világban, fogják fel, hogy mi történt ebben a térségben, mi történt ebben az országban, vegyék tudomásul, hogy elbuktak és új idők jöttek és vegyenek példát azokról, akik saját egykori pártjukból felismerték, hogy személyes áldozatok árán is érdemes az újat előkészíteni.

Ennek jegyében, ennek elismerésével, tudomásul véve azt, hogy a másik oldalon állunk, tudva azt, hogy bizalmat nekünk nem szavaztak, tudva azt, hogy az ellenzékünket alkotják, de megbecsüléssel fogunk nézni a jövőben munkásságukra és szeretnénk, hogy e Parlament a parlamenti politikai vitákon belül és azon kívül közös műhely, a jobb Magyarország kiépítésének, megalkotásának műhelye legyen.

Kérem a kormánypárt további bizalmát, kérem az ellenzék korrekt ellenzéki felelősségét, és kérem az ország népének bizalmát, hitét abban, hogy lehet magyar megújulás, és az a sok biztatás, amit kaptunk külföldi államférfiaktól, külföldi kormányfőktől ezekben a napokban, ezekben az órákban is, az nemcsak formális. Remélem, hogy Európa, Amerika és a világ más országai tudni fogják azt, hogy ez a kis nemzet most úttörő szerepet játszott a totális rendszerek megsemmisítésében, és végre nem egyoldalú szerelemmel, hanem kölcsönös megbecsüléssel csatlakozhatunk Európához. Köszönöm a bizalmukat.

Szabad György országgyűlési elnök emlékbeszéde*1993. december 13.*

Tisztelt Országgyűlés! (...) Szomorú az elnök kötelessége. Arról kell szólnia, hogy halott a Magyar Köztársaság első szabadon választott miniszterelnöke. Halott az a férfi, aki élére állt annak a küzdelemnek, amelynek eredményeként meghátrált, majd megdőlt az önkényuralom, és véráldozat nélkül sor kerülhetett a parlamentáris demokrácián alapuló magyar jogállam megeremtésére.

Halott az a magyar államférfi, akinek helyén volt a szíve és az esze ahhoz, hogy Közép- és Kelet-Európa vezetői közül elsőként ragadja ki hazáját a Varsói Szövetség barátinak nevezett, valójában kiszolgáltatottságot jelentő függési rendszeréből, hogy megtegye a döntő lépést a haza teljes függetlenségének helyreállításához, és ahhoz, hogy fél évszázad után ne tapossa idegen katona megszállóként a magyar földet.

Antall József volt az a férfi, akinek meghatározó szerepe volt abban, hogy a kényszergazdaságot a szabad gazdaság váltsa, válthassa fel. Akinek a hozzájárulása kellett ahhoz, hogy a nemzet céljává emelkedjék Magyarország demokratizálása, hogy Magyarország a felemelkedésnek arra az ösvényére lépjen, amely azokhoz a magasságokhoz vezet, amelyeket megjárva minden magyar büszkén tekinthessen a demokratikus Magyarország teljesítményére a határokon innen és a határokon túl.

Antall József volt az, akinek orosz-lánrésze volt abban, hogy a külső körülmények kedvezőtlen formálódása ellenére az átalakulás nálunk jutott legmesszebbre, és Magyarország a régió elismerten legszilárdabb országaként sokban példát mutathasson, sokban húzóhatást fejthessen ki a többiekre.

És tette ezt azzal az iránymutatással, hogy Magyarország ne gögös lenézéssel kezelje a többi országot, hanem olyan testvérnemzetként, amely saját érdekét egyeztetni kívánja, s reméljük, tudja is minden szomszéd érdekével, nemzeti céllá emelve azt, hogy Európa ne csak nyugatra, hanem északra, délre, s ha lehet, minél előbb keletre is határos legyen velünk.

Antall József pártjának, az általa vezetett Magyar Demokrata Fórumnak és az őt vezetőjének elismerő, de függetlenségüket megőrző pártokból létrejött hárompárti koalíciónak kiemelkedő vezető személyiségeként három – talán önkényes minősítés, de korunkban és régióinkban a legfontosabb – követelményt félreérthetlenné tett: ötvöződjék nálunk, mint történelmünk legkiemelkedőbb

hatásaiban legsikeresebb korszakaiban a nemzetinek és a demokratikusnak a követelménye szétbonthatatlan egységgé; társuljon nálunk a demokratikus és nemzeti követelményeinek örökségét megtestesítő és valóra váltó hagyományörzés a korszerűsítéssel, a modernizációval, az öröklött és az örökítendő, az öröklött érték és az új érték egymással szétbonthatatlan egységgé; és valósuljon meg Magyarországon az az irányvétel, amelyik az átmenet veszélyei és egyensúlytartást követelő körülményei között a centripolitikát nem öncélúan, hanem nagyon is a pragmatikus követelményeket is figyelembe véve, az irányjelző legyen a nemzet számára, s vele együtt a határozott elhatárolódás minden kalandorságtól, minden szélsőségeségtől, a diktatúra kockázatait messze hárítva, a demokrácia sikert hozó távlatait biztosítva. Mindehhez járult Antall József erkölcsi alapokon kiformált, szolgálattelvő alapállása, kérlelhetetlen igényessége önmagával szemben, puritanizmusa, intellektualitása, amely mind egy embernek a páratlan önfegyelmével és áldozatkészségével marokra fogottan vezetett oda, hogy önmagát nem kímélve, messze kiemelkedve nemzedékéből azt tudta nyújtani teljesítményben, amit az adott körülmények között nyújtani lehetett. Megtestesítette azt, amit ebben a teremben más fogalmazásban, születésnap üdvözlésként tartott néhány szavas köszöntésemben elmondtam róla.

Abban is a legnagyobbjainkkal társítható, hogy soha nem kívánt fényleni, de mindig akart és tudott világítani.

Tisztelt Országgyűlés! Honfitársaim! Egy nemzet halhatatlanságba emelkedő nagyjai – legyen bármilyen tragikus a vég – sohasem szerencsétlenek. De mindig szerencsétlen az a nemzet, amely nem érti meg nagyjait, és nem tudja követni irányadásukat. Antall József vetett, hogy ez a nemzet arathasson. Rajtunk múlik, hogy így legyen. Köszönöm a figyelmüket.

(A szövegek forrása: Antall József: Országgyűlési beszédei 1990-1993, szerkesztette: Pálmány Béla, Athenaeum Nyomda, 1994. 9-11, 61-64. és 343-344 oldalak. Válogatta és bevezette: Bolvári-Takács Gábor.)